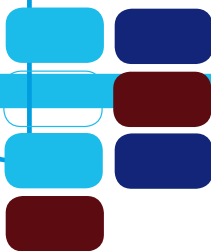




# ЗАЈЕДНО ЗА БЕЗБЕДНОСТ

## Увод у НАТО







ЗАЈЕДНО ЗА БЕЗБЕДНОСТ  
Увод у НАТО

- Стр. 4 | Увод
- Стр. 6 | Реаговање на промену
- Стр. 14 | Главни судионик у кризним ситуацијама
- Стр. 22 | Проширење партнерства
- Стр. 28 | Спровођење политике отворених врата
- Стр. 30 | Нове могућности за нове претње
- Стр. 32 | Динамика Организације
- Стр. 35 | У будућности

## Северноатлантска алијанса

Током више од пола века постојања, и Алијанса и већи део света развили су се на начин на који оснивачи НАТО-а нису могли предвидети.

Како стратешко окружење наставља да се проширује, повећава се и темпо трансформације НАТО-а. НАТО се усмерава на шири спектар изазова безбедности него у прошлости, и мора да заштити своје становништво како код куће тако и ван граница. Претње, попут ширења наоружања и тероризам не познају границе, што указује на то да НАТО такође мора бити у стању да размести и подупиरे снаге на већим удаљеностима, као што је Авганистан. Паралелно, он развија неопходна средства и могућности како би могао да одговори на те нове захтеве и придоноси

међународним напорима у суочавању са овим многобројним изазовима.

Док се мењају природа претњи с којом се суочавају земље чланице и начин на који их НАТО третира, основна начела сарадње у Алијанси остају верна принципима Североатлантског споразума. Принцип заједничке одбране је срце оснивачког уговора. Он остаје као јединствен и трајан принцип који повезује своје чланице, обавезујући их да штите једна другу.

НАТО обезбеђује војно-политички делокруг за решавање безбедносних изазова који повезују европске интересе и интересе Северне Америке, и стреми да, за добробит будућих генерација, изгради безбедност утемељену на разумевању и сарадњи.



Референце у овој публикацији које се односе на Бившу Југословенску Републику Македонију означене су звездом (\*), а односе се на следећу фусноту: “Турска признаје Републику Македонију са њеним конститутивним именом.”



## Реаговање на промену

1949.  
Потписивање  
Североатлантског  
споразума, 4. април

1961.  
Подизање Берлинског зида

## Постанак Алијансе

Године 1949, кад су идеолошки судари између Истока и Запада добијали на замаху, 12 земаља са обе стране Атлантика формирале су Североатлантски савез (North Atlantic Treaty Organization – NATO). Главни циљ је био стварање пакта узајамне помоћи како би се супротставиле ризику који би представљао Совјетски Савез приликом свог настојања да контролу Источне Европе прошири на друге делове континента.



У то време Европа се још увек опорављала од пустошења које је узроковао Други светски рат. Ипак, између 1947. и 1952. Маршалов план, који су финансирале САД, пружио је средства која су послужила за стабилизацију западноевропских економија. Обавезујући се принципима заједничке одбране, НАТО је испунио ову улогу помажући у очувању безбедног окружења за развој демократије и економског раста. По речима тадашњег председника Сједињених Држава Харија С. Трумана, Маршалов план и НАТО биле су “две половине истог ораха”.

## “ Кроз Алијансу су западна Европа и Северна Америка постигле изузетан ниво стабилности ”

До почетка 50-их година прошлог века, међународни развој, који је достигао врхунац избијањем Корејског рата, потврдио је изгледа страхове Запада од експанзионистичких амбиција Совјетског Савеза. Сходно томе, земље чланице НАТО-а су повећале своје напоре да развију војне и цивилне структуре потребне за извршавање својих обавеза јединствене одбране. Присуство северноамеричких снага на европском тлу, по захтевима европских влада, помогло је да се обесхрабри агресија Совјетског Савеза. Штавише, како је време пролазило, све више земаља је ступило у Алијансу.

Кроз Алијансу су западна Европа и Северна Америка постигле изузетан ниво стабилности, постављајући темеље за европску економску кооперацију и интеграцију. Почетком 90-их, након завршетка Хладног рата, Алијанса је активно доприносила превазилажењу старе поделе Европе на Исток и Запад пружањем руке бившим непријатељима и постизањем кооперативног приступа безбедности.



1989.  
Пад Берлинског зида

## Крај Хладног рата

За време Хладног рата, улога и сврха НАТО-а била је јасно дефинисана постојећом претњом коју је наметао Совјетски Савез. Раних деведесетих, Варшавски пакт је распуштен а Совјетски Савез је доживео слом. Са нестанком традиционалних противника, неки коментатори су веровали да је потреба за НАТО-ом такође нестала и да би се будући трошкови одбране и инвестирања у оружане снаге могли драстично смањити.

Велики број земаља савезника НАТО-а знатно је срезао трошкове одбране, неки чак за 25 одсто. Међутим, убрзо је постало очигледно да се, иако је крај Хладног рата отклонио претњу од војне инвазије, нестабилност у неким деловима Европе увећала. Већи број регионалних сукоба, често испуњених етничким напетостима, избио је у бившој Југославији и деловима бившег Совјетског Савеза уз претњу да се прошире.

## “ очувати мир и стабилност у Европи како би се спречила даља ескалација напетости у регионима ”

Сада су били неопходни нови видови политичке и војне сарадње како би се очували мир и стабилност у Европи и како би се спречила даља ескалација регионалних напетости. Свакако, НАТО се ангажовао у институционализованим везама са бившим противницима, креирајући нове механизме за сарадњу. Такође се подвргао значајним унутрашњим реформама како би се прилагодиле војне структуре и оспособило опремање чланове за нове задатке, као што су руковођење кризом, мировне операције и подршка мировним операцијама, уз додатно обезбеђивање њихове трајне способности да и даље обављају своју основну одбрамбену улогу. У одговору на нове безбедносне изазове, НАТО није само остао чврсто испреплетани Савез задужен за колективну одбрану него је постао и средиште партнерских односа између културолошки различитих држава које тесно сарађују на ширем пољу безбедности.



© MOD UK

1995.  
НАТО се укључује у своју прву операцију руковођења кризом

# 9/11

2001.  
Терористички напади  
великих размера у Њујорку и  
Дистрикту Вашингтон

НАТО се позива  
на члан 5 по  
први пут у својој  
историји

## 11. септембар

Стратешки концепт усвојен на Вашингтонском самиту 1999. год. описао је будуће претње као “вишесмерне и које је често тешко предвидети”, а посебна пажња је посвећена претњи коју представља повећање количине оружја за масовно уништење као и средстава за његову испоруку. Такође је јасно наглашено да на безбедносне интересе Алијансе могу утицати и ризици друге природе, као што су терористички акти, саботаже и организовани криминал, те ремећење токова снабдевања ресурсима од виталног значаја.

Догађаји су убрзо показали колико су савезници били далековидни. Терористи су 11. септембра 2001. искористили путничке авионе као оружје за масовно уништење приликом напада на циљеве у Сједињеним Државама. Нечувена бруталност напада и коришћених средстава за постизање терористичких циљева су показала рањивост отворених и демократских друштава у новом облику асиметричног ратовања. Следећег дана, у чину солидарности, савезници су се позвали на члан 5 Североатлантског споразума, одредбе о колективној одбрани чланица НАТО-а, и тиме потврдили да напад на једну или неколико чланица представља напад на све њих.

## Члан 5

Потписнице се слажу да ће се оружани напад на једну или више њих, у Европи или Северној Америци, сматрати нападом на све њих и зато се слажу да ће у случају таквог оружаног напада свака од њих, позивајући се на право индивидуалне или заједничке самоодбране из члана 51 Повеље Уједињених нација, помоћи потписници или потписницама које су нападнуте, предузимајући одмах, саме и у складу с другим потписницама, кораке који

се сматрају потребнима, укључујући употребу оружане силе, да би повратиле и очувале сигурност Североатлантског подручја.

Сваки такав оружани напад и мере предузете као резултат тог напада морају се одмах пријавити Савету безбедности. Такве мере се морају зауставити када Савет безбедности подузме мере потребне за поновну успоставу и одржавање међународног мира и сигурности.

Алијанса је накнадно усвојила мере за подршку Сједињених Држава. То се брзо покренуло размештањем пловних објеката на Источном Медитерану почетком октобра ради искрцавања и претраживања бродова осумњичених за терористичке активности. Ово размештање се данас наставља као операција "Активни подухват", која сада обухвата цели Медитеран. Међу усвојеним и предузетим мерама, поједине савезнице су распоредиле снаге у Авганистан ради подршке операцији коју предводе америчке снаге против Ал Каиде – терористичке групе одговорне за нападе од 11. септембра – и Талибана, режима који их штити. У акцији која је уследила након тога, Алијанса спроводи мировну мисију са Међународним снагама за подршку од августа 2003. године.

Након 11. септембра уследили су други напади на територији Алијансе, мање драматични по обиму, али једнако злочиначки по природи. Ови инциденти, као и они на другим местима, потврдили су НАТО лидерима важност неколико дуготрајних реализација.



# “ допринети развоју свеобухватних политичких, економских и војних решења ”

Прво, претње трансатлантској заједници у 21. веку ће све више бити асиметричне природе и тим пре финансиране од подржавних група него од самосталних војски националних држава. Како би им се супротставила, војска Алијансе мора да постане флексибилнија за размештање, покретљивија и ефикаснија.

Друго, ове нове претње могу имати порекло и изван евроатлантског подручја. Из тог разлога, НАТО мора да постане алијанса са глобалним партнерима који признају да се с ризицима мора суочити ма одакле да потичу.

Коначно, НАТО се не може сам супротставити овим опасностима. Трансатлантска Алијанса мора допринети развоју свеобухватних политичких, економских и војних решења заједничким радом са

невладиним и међународним организацијама као што су Уједињене нације, Европска унија и Организацијом за европску безбедност и сарадњу. Само такав приступ ће адресирати економске као и политичке и идеолошке корене конфликта.

Имајући овакве околности на уму, лидери НАТО-а су

започели преглед активности Алијансе и радне процедуре. То је резултирало серијом иницијатива које укључују:

стварање НАТО снага за брзо реаговање – технолошки напредне, флексибилне, лаке за распоређивање, међуоперативне и самоодрживе снаге, укључујући копнене, морске и ваздушне елементе

побољшање способности у подручјима која су кључна за модерне војне операције, као што су стратешки лифт и осматрање ваздух-земља

модернизована војна командна структура

усвајање Опсежних политичких смерница намењених за обезбеђивање радног оквира за стратешке приоритете Алијансе у следећих десет до петнаест година

проширење операција у Авганистану како би се покрила цела земља, као и помоћ путем обуке снага безбедности и радова на обнови

пружање помоћи влади Ирака кроз обучавање њених снага безбедности те пружање помоћи Афричкој унији и иницирање активности у борби против пирата

ангажовање у институционализованим односима са земљама Блиског истока путем Истамбулске иницијативе за сарадњу

Истовремено, НАТО спроводи евроатлантске интеграције проширивањем позива за чланство у Алијансу и за партнерске програме како би тиме проширио користи од безбедности на већи број земаља.



НАТО-ове летелице "авакс" обезбеђују осматрање већих догађаја и кризних ситуација



© MOD Canada

## Главни судионик у кризним ситуацијама

2003.  
НАТО преузима  
одговорност за ИСАФ у  
Авганистану

## Авганистан

Као последицу напада 11. септембра, Сједињене Државе су покренуле операцију “Трајна слобода”, противтерористичку операцију у Авганистану која је свргнула репресивни режим Талибана. Јавила се забринутост да авганистанске снаге безбедности неће моћи саме да стабилизују земљу. Ради тога је организована Бонска конференција у децембру 2001, са захтевом да Уједињене нације (УН) одобре слање снага које би помогле да се успоставе и обуче снаге безбедности. Савет безбедности УН-а је 20. децембра 2001. донео резолуцију о формирању Међународних снага за подршку (ИСАФ) и њихово размештање у Кабулу и околним подручјима. ИСАФ и Авганистанска прелазна влада – претеча авганистанске националне владе – склопили су Војно – технички споразум у јануару 2002. у коме су детаљно наведени задаци ИСАФ-а.

У почетку, ИСАФ није био ни НАТО ни УН снага, него коалиција добровољаца размештених по налогу Савета безбедности УН-а. Земље добровољци су по систему шестомесечне ротације предводиле ИСАФ (у почетку су то биле Велика Британија, Турска, Немачка и Холандија). Док су ове мисије остваривале напредак, биле су спутаване недостатком континуитета, све док, коначно, августа 2003. године Алијанса није преузела стратешку команду, контролу и координацију мисије, допуштајући стварање сталног седишта ИСАФ-а у Кабулу.

## “ ИСАФ тесно сарађује са авганистанском националном владом ”

Испрва је ИСАФ-ов мандат био ограничен на главни град Кабул и околна подручја, али је постепено прошириван на покривање целог Авганистана; прво се проширило на север, запад, а затим на југ и коначно на исток земље – најопаснији и најнасилнији регион Авганистана.

Најважнија улога ИСАФ-а је пружање помоћи влади Авганистана у проширивању њене власти у земљи и стварање безбедног окружења. Како би се то урадило, ИСАФ помаже у развоју безбедносних снага Авганистана кроз војну и полицијску обуку; идентификује неопходне реконструкције цивилних објеката; подржава владу у разоружавању илегално наоружаних група и учествује у напорима борбе против наркотика; а такође подржава активности хуманитарне помоћи.

Исто тако покушава да повећа интеракцију између цивилних и војних ентитета и развије бољи систематски приступ сарадњи на терену. Како би то илустровали, неки од покрајинских тимова за обнову – мале групе цивилног и војног особља под одговорношћу ИСАФ-а – раде широм земље на цивилним пројектима као што су изградња школа и сиротишта, поправљање путева, уништавање оружја, деминирање и слично.

ИСАФ тесно сарађује са авганистанском националном владом. Тако је на пример, током децембра 2003. и јануара 2004. асистирао авганистанским властима у обезбеђивању приликом сазивања конститутивне велике скупштине Лоја Јирга која је усвојила авганистански устав. Септембра 2006. године НАТО и Авганистан су

издали “Оквир за трајну сарадњу у партнерству”, који се усресређује на промовисање реформе одбране, изградњу институције за одбрану и међуоперативност између Авганистанске националне армије и чланица НАТО снага. Додатно, Високи цивилни представник НАТО-а повезује политичке и војне циљеве Алијансе, радећи директно са авганистанском владом и другим међународним организацијама и одржавајући контакт са суседним земљама.



© Belgian MOD

НАТО је водио десетогодишњу операцију очувања мира у Босни и Херцеговини

## Балкан

У освит распада бивше Југославије, НАТО је војно интервенисао да би зауставио или предупредио сукобе у Босни и Херцеговини 1995, на Косову 1999. и у Бившој Југословенској Републици Македонији (\*) 2001. године.

У Босни и Херцеговини НАТО снаге су извеле ваздушне операције против снага босанских Срба у августу и септембру 1995. Ова акција је помогла да се избалансира однос снага између зараћених страна на терену и убедила руководство босанских Срба да прихвате мировни преговор који је склопљен у Дејтону, Охајо. НАТО снаге за одржавање мира стигле су у Босну и Херцеговину у децембру 1995, под окриљем Снага за имплементацију мира (ИФОР). ИФОР су наследиле Стабилизационе снаге (СФОР) које су, десет година касније, у децембру 2005. дошле до успешног завршетка мисије. Мандат мисије одржавања мира је након тога предат Европској унији.

## “ створити стабилно окружење за будући развој Косова ”

Војној интервенцији НАТО-а на Косову претходило је више од годину дана ескалације насиља и непрекидно кршење резолуција Савета безбедности УН-а од стране владе у Београду, у којима су позивало да се прекине са репресијом над албанским становништвом на Косову. У марту 1999. Алијанса је одлучила да покрене ваздушну кампању против војних и паравојних структура југословенске владе одговорних за репресију. Одлука је донета пошто су све друге опције биле исцрпљене и пошто су мировни преговори поново пропали због бескомпромисног става Београда.

Ваздушна кампања је трајала 78 дана и резултирала завршетком свих војних дејстава зараћених страна; повлачењем Војске Југославије, српске полиције и паравојних снага; споразумом о стационарању међународних снага на Косову; споразумом о безусловном и безбедном повратку избеглица и расељених лица; и гаранцијом и вољом свих страна да раде на политичком споразуму за Косово.

Мандат Снага Косова (КФОР) које предводи НАТО произилази како из

Војно-техничког споразума потписаног између НАТО-а и команданата Војске Југославије, тако и из резолуције Савета безбедности УН 1244, из јуна 1999. године. КФОР-у је на овај начин дата одговорност да спречи обнављање непријатељства, да успостави безбедно окружење као и да демилитаризује Ослободилачку војску Косова. Осим тога, КФОР пружа подршку међународним хуманитарним напорима и ради заједно са међународним цивилним представницима, са Привременом административном мисијом УН-а на Косову (УНМИК) како би створили стабилно окружење за будући развој Косова.

Следећи декларацију о независности од 17. фебруара 2008, НАТО је потврдио да ће КФОР остати на Косову на темељу резолуције 1244 Савета безбедности УН-а, осим ако тај Савет не одлучи другачије. Ово становиште су НАТО лидери опет потврдили на самиту у Стразбуру/Келу, у априлу 2009. год. Изјављено је да алијанса остаје у потпуности посвећена подржавању утемељења утаначене мултиетничке безбедносне структуре на Косову. НАТО је поздравио

имплементацију Мисије владавине права Европске уније на Косову (EULEX) и досадашњи остварени напредак у спровођењу постојећих обавеза према стандардима, посебно оних који се односе на владавину закона, заштиту етничких мањина, историјских и вјерских локалитета, те борбу против криминала и корупције.

# “ Како би учврстио дуготрајну стабилност на западном Балкану, НАТО покушава да интегрише земље региона у евроатлантске структуре ”

У августу 2001. године, председник Бивше Југословенске Републике Македоније (\*) затражио је помоћ од НАТО снага да разоружа албанске етничке групе које су представљале потенцијалну опасност за стабилност те земље. НАТО се с тим сложио, под условом да влада поново успостави одређена права мањина. Представници етничке заједнице Албанаца и влада постигли су политички споразум, коме су посредовали специјални изасланици из разних међународних организација укључујући и НАТО и представнике из Сједињених Држава. Ово је отворило пут за распоређивање око 3.500 припадника НАТО-а који су, у мисији која је трајала 30 дана, на добровољној основи разоружали припаднике албанске националности.

На захтев Скопља, НАТО снаге су остале у земљи настављајући да пружају заштиту за посматраче Европске уније и Организације за европску безбедност и сарадњу све до краја марта 2003, када је мисију преузела Европска унија. Ове иницијативе су помогле да се спречи грађански конфликт и припреми терен за помирење и обнову земље.

КФОР је сада једина велика снага Алијансе распоређена на Балкану, иако НАТО и даље задржава своја седишта

у Сарајеву и Скопљу ради пружања помоћи домаћим властима у реформи одбране. Како би учврстио дуготрајну стабилност на западном Балкану, НАТО покушава да интегрише земље региона у евроатлантске структуре. Албанија и Хрватска су се придружиле НАТО-у 1. априла 2009; Бивша Југословенска Република Македонија (\*) је кандидат за чланство у НАТО-у; а Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија су постале партнери НАТО-а 14. децембра 2006. године.





## Медитеран

Започета у освит напада 11. септембра, операција “Активни подухват” представља операцију поморског осматрања предвођену ратном морнарицом НАТО снага за откривање, спречавање и заштиту од терористичких активности на Медитерану. НАТО-ови пловни објекти распоређени су по источном Медитерану и започели патролирање тим подручјем већ 6. октобра 2001. У погледу њене успешности, почетком 2003. проширена је на Гибралтарски мореуз, а годину дана касније и на цели Медитеран, марта 2004. године.

Док је сама операција ограничена на активности везане за тероризам, постоје и повољни ефекти на целокупну безбедност Медитерана, а огледају се у трговању и економским активностима.

## Аденски залив

Растућа пиратерија у Аденском заливу и недалеко од Афричког рога прети да наруши међународне хуманитарне напоре у Африци и, уопштено, да поремети виталне морске линије комуникације и економске интересе у том подручју.

НАТО активно помаже да се повећа безбедност изводећи анти-пиратске операције на том подручју: операција “Allied Provider” (2008.) и операција “Allied Protector” (2009). Разматра се дугорочна улога у борби против гусара, у потпуној сагласности с релевантним резолуцијама Савета безбедности УН, и то са активностима других учесника у борби против пирата, укључујући Европску унију.



# Пружање помоћи Ираку

НАТО има виталне стратешке интересе за стабилним Ираком и кроз НАТО Мисију обуке за Ирак (NATO Training Mission – Iraq – NTM-I) пружа подршку влади Ирака од 2004. године. НАТО и Ирак су се такође сложили да продуже своју сарадњу на дугорочни период и то су озваничили одобравањем предлога за Оквир структурне сарадње.

НАТО помаже да ова земља обезбеди своју властиту сигурност у обучавању ирачког војног особља било у Ираку или ван земље; пружањем подршке развијању безбедносних институција у земљи; координацијом испоруке опреме коју донирају поједине земље чланице НАТО-а; и, уопштеније, пружајући подршку реформи одбране у Ираку.

Сарадња са Ираком је започела у складу са резолуцијом 1546 Савета сигурности УН-а, која је захтевала подршку од међународних и регионалних организација ради испуњавања потреба народа Ирака у вези са безбедности и стабилности и ради доцнијих захтева од владе Ирака.



Дарфурске избеглице

## Подршка Афричкој унији

Прва од НАТО мисија на афричком континету била је пружање подршке Мисији Афричке уније у Судану (АМИС).

Становници суданске провинције Дарфур су жртве бруталног грађанског рата од 2003. године. Конфликт је проузроковао хуманитарну кризу која је одвела до убијања на десетине хиљада и расељавања милиона особа. На захтев Афричке уније (АУ) НАТО је започео са пружањем подршке АМИСУ од јула 2005. до окончања мисије 31. децембра 2007. године. Кад је мисија постала УН-АУ хибридна мисија јануара 2008, НАТО је исказао своју спремност да размотри све додатне захтеве за подршку.

У јуну 2007. НАТО се сагласио са захтевом Афричке уније да обезбеди стратешку подршку ваздушним транспортом за распоређивање својих трупа за АУ мисију у Сомалији – АМИСОМ. Земља је била без стварне владе још од 1991. и годинама је испаштала због борби између супротстављених војних диктатор као и због глади и болести.

НАТО исто тако пружа помоћ за изградњу капацитета мировним снагама Афричке уније, посебно Афричким снагама приправности, такође на захтев АУ.

Како би осигурала максималну синергију и ефикасност, помоћ НАТО-а је пажљиво усклађена и координисана са другим међународним организацијама – пре свега са Уједињеним нацијама и Европском унијом – као и са билатералним партнерима.



## НАТО-ове шире активности

Медијски извештаји НАТО-а неизбежно се фокусирају на дипломатију високог нивоа, самите Алијансе и војне кампање. Ипак, највећи део посла који обавља Алијанса остаје ван видокруга јавности. НАТО је свакодневно укључен у низ пројеката и помаже да се побољша европско безбедносно окружење. То укључује помоћ у реформама војски источноевропских земаља, изградњу програма који ће помоћи код преквалификације бивших официра и укључивања у цивилни начин живота, као и пружање помоћи приликом уклањања мина и уништавања заосталих залиха оружја.

Поред тога, НАТО је активан и у координисању хуманитарне помоћи. У току 1999. године Алијанса је отворила Евроатлантски координациони центар за реаговање на катастрофе (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre – EADRCC), преко којег координише операцијама приликом ванредних стања и пружа

хуманитарну помоћ од НАТО-а и партнерских земаља у случају катастрофа изазваних природним узроцима или оних које изазове људски фактор. На пример, НАТО је пружио помоћ жртвама поплава насталих због урагана “Катрина” у Сједињеним Државама септембра 2005. Месец дана после, разорни земљотрес у Пакистану је за собом оставио 73.000 мртвих и четири милиона бескућника. Североатлантски савет се сложио да прошири своју помоћ путем Евроатлантског координационог центра за реаговање на катастрофе. У бројним случајевима тај координациони центар је мобилисао ресурсе како би се помогло земљама евроатлантског региона које су биле погођене поплавама, шумским пожарима или земљотресима.

НАТО има научни програм који финансира практичну сарадњу везану за питања безбедности у секторима цивилне науке, екологије и технологије. НАТО-ов програм Науке за

“ највећи део посла који обавља Алијанса остаје ван видокруга јавности ”

мир и безбедност (Science for Peace and Security – SPS) тежи развијању смерница и реалних решења за различите врсте проблема, док истовремено стреми да одговори на специфичне потребе учесника. Научници из земаља чланица НАТО-а и земље Партнера и Медитеранског дијалога учествују у овим активностима које ефикасно доприносе свеукупној безбедности омогућавајући суделовање, умрежавање и изградњу капацитета.



## Проширење партнерства

### НАТО партнери

“ иницијатива за ојачавање безбедности и стабилности успостављањем институција за дијалог, изградњу поверења и сарадњу ”

Од времена Хладног рата, НАТО је подузимао серије иницијатива за ојачавање безбедности и стабилности успостављањем институција за дијалог, изградњу поверења и сарадњу. Изградио је везе са бившим супарницима, као и са другим европским земљама, суседним земљама у ширем региону Медитерана и земљама Блиског истока.

Почетни корак у овом правцу је начињен оснивањем Североатлантског савета за сарадњу 1991. године. Од промене назива у Евроатлантски савез за партнерство, ово тело је постало главни форум за консултације и сарадњу између НАТО снаге и земаља које нису његове чланице у евроатлантском региону.

НАТО је 1994. представио иницијативу познату као Партнерство за мир. Ово је програм намењен за

помоћ земљама учесницама у реструктурисању њихових оружаних снага како би се оспособиле да обављају своју праву улогу у демократском друштву, као и да учествују у операцијама подршке миру које предводи НАТО. Програм нуди могућности практичне сарадње у многим пољима, допуштајући појединим земљама партнерима да прилагоде своје учешће у складу са својим специфичним безбедносним потребама или интересима. Ширина и опсег активности су огромни: покривање сектора као што су реформа одбране, управљање кризним ситуацијама, цивилно планирање у случају ванредног стања, сарадња у научном пољу, образовање и обука, као и безбедно уништавање муниције, малокалибарског оружја и лаког наоружања.

# Односи са Русијом и Украјином

“ Русија и Украјина су међу бројним земљама које су се определиле да обављају партнерске активности са НАТО снагама од првог дана ”

Русија и Украјина су међу бројним земљама које су се определиле да обављају партнерске активности са НАТО снагама од првог дана. Године 1997. сарадња је била постављена на формалнијим односима уз потписивање билатералних уговора између сваке од ових земаља и НАТО-а. НАТО-Русија Стални заједнички савет и Комисија НАТО-Украјина основане су као средство за омогућавање редовних консултација и разговора о питањима безбедности и за развијање практичне сарадње у ширим подручјима.

Од тада, непосредно након терористичких напада 11. септембра, који су потврдили потребу усклађености међународних акција ради идентификовања нових претњи по безбедност, Алијанса и Русија су формирале дубљу и теснију везу. Године 2002. оформљен је Савет НАТО-Русија којим председава Генерални секретар, а у којем све земље тог Савета равноправно учествују и доносе одлуке консензусом, а који је створен да замени билатерални НАТО-Русија Стални заједнички савет. Савет НАТО-Русија идентификовао је борбу против тероризма,

руковођење кризом и неширење наоружања за масовно уништење као кључна подручја сарадње. Односи на релацији НАТО - Украјина су се, током година, прогресивно развијали. Важан аспект је и помоћ коју НАТО и поједини савези пружају Украјини у текућим настојањима за спровођење реформи, нарочито у сектору одбране и безбедности. Ове реформе су од виталне важности за развој демократије у земљи и остварење њених циљева, да постане интегрисанија у евроатлантске структуре. Због аспирације Украјине да постане једна од чланица, као и због реформи које се спроводе 2005. године покренут је пројекат под називом Интензивирани дијалог. НАТО чланице су се 2008. године сложиле да ова земља постане члан НАТО снага.



Сарадња са  
земљама чланицама  
Медитеранског  
дијалога за време  
вежби НАТО снага

## Медитерански дијалог

“изградња добрих односа  
и побољшање узајамног  
разумевања земаља из  
медитеранске регије”

Иницијатива Партнерство за мир је 1995. допуњена оснивањем Медитеранског дијалога са шест земаља – Египтом, Израелом, Јорданом, Мауританијом, Морокком и Тунисом – у ширем региону Медитерана. Овај програм, којем се прикључио и Алжир 2000. године, усмерен је на изградњу добрих односа и побољшање узајамног разумевања земаља из медитеранске регије, као и промовисање регионалне безбедности и стабилности. Дијалог је 2004. године

подигнут на ниво истинског партнерства за промовисање веће практичне сарадње кроз помоћ у реформи одбране, сарадње у пољу пограничне безбедности, мера за побољшање међуоперативности и слично. Појачано партнерство се такође фокусирало на борбу против тероризма. Неке земље Дијалога дале су свој допринос слањем трупа у операције подршке миру предвођених НАТО снагама на Балкану и учествују у операцији “Активни подухват”.

## Истамбулска иницијатива за сарадњу

“ иницијатива је усмерена на промовисање практичне билатералне сарадње са заинтересованим земљама из региона ”

Покретање Истамбулске иницијативе за сарадњу 2004. показало је вољу Алијансе да отвори врата земљама Блиског истока које нису укључене у Медитерански дијалог. Ова иницијатива је усмерена на промовисање практичне билатералне сарадње са заинтересованим земљама из региона у подручјима као што су борба против тероризма, руковођење кризом, цивилно планирање у случају ванредног стања и погранична контрола. До сада су се придружили Бахреин, Катар, Кувајт и Уједињени Арапски Емирати.





Један број  
такозваних  
контакт земаља,  
као што је Нови  
Зеланд, помажу  
ИСАФ-у

## Рад са глобалним партнерима и другим међународним организацијама

Како претње безбедности постају све непредвидљивије по својој природи, делокругу и исходишту, НАТО је проширио домет свог партнерства. Апеловао је на своје глобалне partnere да помогну при решавању глобалних претњи које су се појавиле почетком овог века. Те такозване “контакт земље”, које нису ни чланице ни партнери Алијансе, обухватају земље као што су Јапан, Нови Зеланд, Аустралија и Јужна Кореја.

НАТО је такође ангажован у односима са другим међународним организацијама које имају допунску улогу у промовисању мира и безбедности. У контексту руковођења кризом, НАТО сарађује са организацијама које имају средства да осигурају одржив мир кроз политички, економски и друштвени развој. Оне укључују Уједињене нације, Европску унију, Организацију за европску безбедност и сарадњу, те друге институције као што су Европска организација за безбедност ваздушне пловидбе (EUROCONTROL) и Међународни комитет Црвеног крста.

## “ допунска улога у промовисању мира и безбедности ”

Преко и поврх ових институционалних веза, трансатлантски односи између европских чланица НАТО-а и Сједињених Америчких Држава савезничке односе са Европском унијом чине веома посебним. Као и у сваком конструктивном односу, та веза се развила као одговор на променљиве вањске околности. Без праћења историје трансатлантских односа од краја Другог светског рата, битно је нагласити да су европске чланице НАТО-а биле у великој мери зависне од Сједињених Држава у периоду непосредно након рата, како по питању безбедности, тако и по економском расту. У годинама спровођења интервенције, Европа је израстала јача и више уједињена. Европска унија је започела с развојем заједничке вањске и безбедносне политике почетком деведесетих, и постепено поставила Европу на место истакнутијег учесника

у међународним пословима. У децембру 1999. Европска унија је одлучила да развије своју способност преузимања задатака руковођења кризом и подузела кораке да изгради неопходне политичке и војне структуре. Ово је утрло пут Европској заједници да преузме две НАТО мисије на Балкану неколико година касније.

Овај процес је олакшан споразумима “Берлин плус”, који су Европској унији омогућили приступ средствима НАТО снага и капацитетима ЕУ предвођеним операцијама у случајевима кад НАТО није ангажован. То је сад темељ сарадње између Европске уније и НАТО снага, што је довело до предавања НАТО мисије у Бившој Југословенској Републици Македонији (\*) крајем марта 2003. и у Босни и Херцеговини у децембру 2004. године.





## Спровођење политике отворених врата

### Текући процес

У релативно раној фази чланице које су основале Алијансу (Белгија, Канада, Данска, Француска, Исланд, Италија, Луксембург, Холандија, Норвешка, Португал, Велика Британија и Сједињене Америчке Државе) прошириле су чланство у Организацији како би укључиле Грчку и Турску (1952) и Немачку (1955). Неколико деценија касније придружила се и Шпанија – 1982. године.

До следеће рунде проширења дошло је након краја Хладног рата, кад је један број централноевропских земаља одлучио да се њиховим будућим безбедносним интересима најбоље може удовољити придруживањем НАТО снагама и огласиле су своје намере о тражењу пријема у чланство. Три бивше земље партнери – Чешка Република, Мађарска и

Пољска – постале су чланице марта 1999, повећавајући број земаља чланица на 19. Крајем марта 2004, у ономе што је НАТО-ов највећи талас проширења, још седам земаља чланица – Бугарска, Естонија, Летонија, Литванија, Румунија, Словачка и Словенија – придружује се Алијанси. Недавно, априла 2009. године, Албанија и Хрватска су постале чланице. Бивша Југословенска Република Македонија (\*) ће такође бити позвана да се придружи Организацији чим се реши њено питање назива државе.

Врата НАТО-а остају отворена. Интензивирани дијалози са Јерменијом и Украјином о њиховој тежњи за чланством и темама везаним за реформе су у току. Лидери Алијансе су се 2008. сложили да две земље постану НАТО чланице.



## Акциони план за чланство

Последњих седам чланица које су се придружиле НАТО-у 2004. као и друге које су примљене после, извукле су максималну корист из Акционог плана који је успостављен 1999. године како би помогао заинтересованим земљама партнерима да се припреме за будуће чланство. План нуди практичне савете потенцијалним чланицама и помоћ у реализацији њиховог циља. Заузврат, од чланица претендената се очекује да испуне извесне кључне захтеве као што су функционалан политички систем утемељен на тржишној економији; поштовање права мањина; мирољубиво решавање територијалних размирица са суседним земљама; могућност и спремност за давање војног доприноса Алијанси; и посвећеност демократској контроли њихових оружаних снага. Учешће у Плану не нуди било какве гаранције за будуће чланство, али помаже земљама да прилагоде своје оружане снаге и да се припреме за обавезе и одговорности које доноси чланство у Алијанси.

НАТО се сад не бави регрутовањем нових чланова, али су савезници посвећени томе да разматрају захтеве за чланством демократских земаља које деле вредности Алијансе и које би могле да допринесу темељним циљевима савеза. НАТО владе су јасно ставиле до знања да проширење Алијансе није циљ сам по себи, него средство даљег проширења НАТО-ове безбедности на терену и стабилизовање Европе као целине. Процес проширивања помаже при спречавању конфликта, јер перспектива чланства служи и као подстрек потенцијалним члановима да реше несугласице са својим суседима и наставе са реформама и демократизацијом. Уосталом, не би требало да нове чланице само уживају у користи стеченој чланством него и да буду у могућности да допринесу укупној безбедности свих земаља чланица. Другим речима, оне морају да буду снабдевачи као и конзументи безбедности.

“ снабдевачи као  
и конзументи  
безбедности ”



## Нове могућности за нове претње

“ НАТО лидери су представили пакет великих реформи по којима би се драстично преобликовала НАТО-ова војна средства ”

Изазови за безбедност, којима се наше друштво данас одупире, захтева снаге које су посебно опремљене и структуриране да се суоче с претњама као што су тероризам, ширење оружја за масовно уништење и нестабилност која долази из земаља које су нестале или у процесу нестајања.

Почетком деведесетих година прошлог века НАТО је започео критичко процењивање својих војних капацитета с циљем удаљавања од концепта статичких формација Хладног рата ради преласка на концепт покретних снага потребних за операције руковођења кризом. Догађаји 11. септембра су убрзали тај процес. На Прашком самиту 2002. НАТО лидери су представили пакет великих реформи по којима би се драстично преобликовала НАТО-ова војна средства. Они су одредили специфична подручја која се морају унапредити, и у напорима да побољшају способности реаговања на различите претње по безбедност, било у или изван евроатлантске регије, оформили НАТО снаге за брзо реаговање и модернизовали војну командну структуру.



## Модернизовање војних капацитета

У Прагу је означено осам специјалних области као подручја у којима су се под хитно морали решавати недостаци. Они су обухватили области стратешког ваздухопловства и ваздушног транспорта; хемијску, биолошку, радиолошку и нуклеарну одбрану; и осматрање ваздух-земља. Савезници су се обавезали да ће реализовати те могућности које су фундаменталне за омогућавање Алијанси да одговори на нове претње. Од Прашког самита НАТО истражује и друге области којима је потребна модернизација, нарочито у пољу одбране од тероризма.

## НАТО снаге за брзо реаговање

Циљ НАТО снага за брзо реаговање (NATO Response Force – NRF) је способност брзог реаговања у разним видовима кризних ситуација у свету. Оне дејствују као истурена снага која се може ојачати додатним трупима у накнадној фази. Оформљене да по потреби могу да буду допуњене, та мултинационалне снаге, састављене од копнених, ваздушних, поморских и специјалних компоненти, могу започети с размештањем у року од само пет дана од дана обавештења и саме себе одржавати оперативним 30 дана или чак и дуже ако се поново опскрбе.

Елементи НАТО снага за брзо реаговање су већ размештани у Сједињеним Државама након урагана “Катрина” који је погодио Њу Орлеанс и околна подручја септембра 2005, и у Пакистану након разорног земљотреса који се десио 8. октобра 2005. године.

Поред своје могућности размештања и високе спремности за борбу, НАТО снаге за брзо реаговање су и ефикасна истурена борбена линија НАТО-ових настојања трансформисања. Те снаге обучавају особље да дејствује у веома захтевним окружењима користећи технологије у мултинационалном контексту. Овај квалитет обучавања је искуство које стекне сваки поједини учесник, формирајући катализатор за промену у националним снагама, као и у мултинационалним формацијама.

## Рационализација командне структуре

Прилагођавајући се безбедносном окружењу насталом после Хладног рата НАТО је размотрио и прилагодио своју војну командну структуру за подржавање мањих, флексибилнијих и покретних снага. Радикално је смањено број седишта организације и, што је још значајније, доделио водећу улогу у трансформацији стратешкој команди са седиштем у САД – Савезничкој команди за трансформацију (бивша Савезничка атлантска команда). Стратешка команда са седиштем у Европи је била одговорна за све НАТО операције и сад је позната под именом Савезничка команда за операције.

Модернизација војне командне структуре је текући процес који НАТО редовно процењује.



## Динамика Организације

### Консензус у доношењу одлука

Један од кључева трајности Алијансе је процес доношења одлука заснован на консензусу. То значи да се ни једна одлука не може донети једногласно. Последица тога је да су често потребне дуготрајне консултације и дискусије пре него што се донесе важна одлука. Иако овај систем за спољног посматрача може да изгледа спор и гломазан, он има две огромне предности. Прво, поштује се суверенитет и независност сваке земље чланице. Друго, кад се донесе одлука, она има пуну подршку свих земаља чланица и њихову решеност да је спроведу.

У неким случајевима је било неслагања, као што је то случај у пролеће 2003. кад се чланице нису сложиле у својим проценама могућих претњи које је представљао режим Садама Хусеина у Ираку. Док позиције у неслагању нација значе да се савезници неће увек сложити око акција које се требају предузети, сврха НАТО-а је помогне у консултацијама и расправама између њих, тако да се може постићи консензус кад год је то могуће.

# Главни судионици

## “ Главно политичко тело за доношење одлука у НАТО-у је Северноатлантски савет ”

Најважнији судионици у НАТО-у су саме земље чланице које, као такве, сачињавају Организацију. Оне су представљене на сваком нивоу комитета. Како би се то реализовало, у НАТО-овом седишту у Бриселу свака земља има сталног представника у рангу амбасадора коме пружа подршку национална делегација која се састоји од дипломатског особља и саветника за одбрану, а који или лично присуствују на састанцима комитета или се побрину да тамо учествују државни експерти.

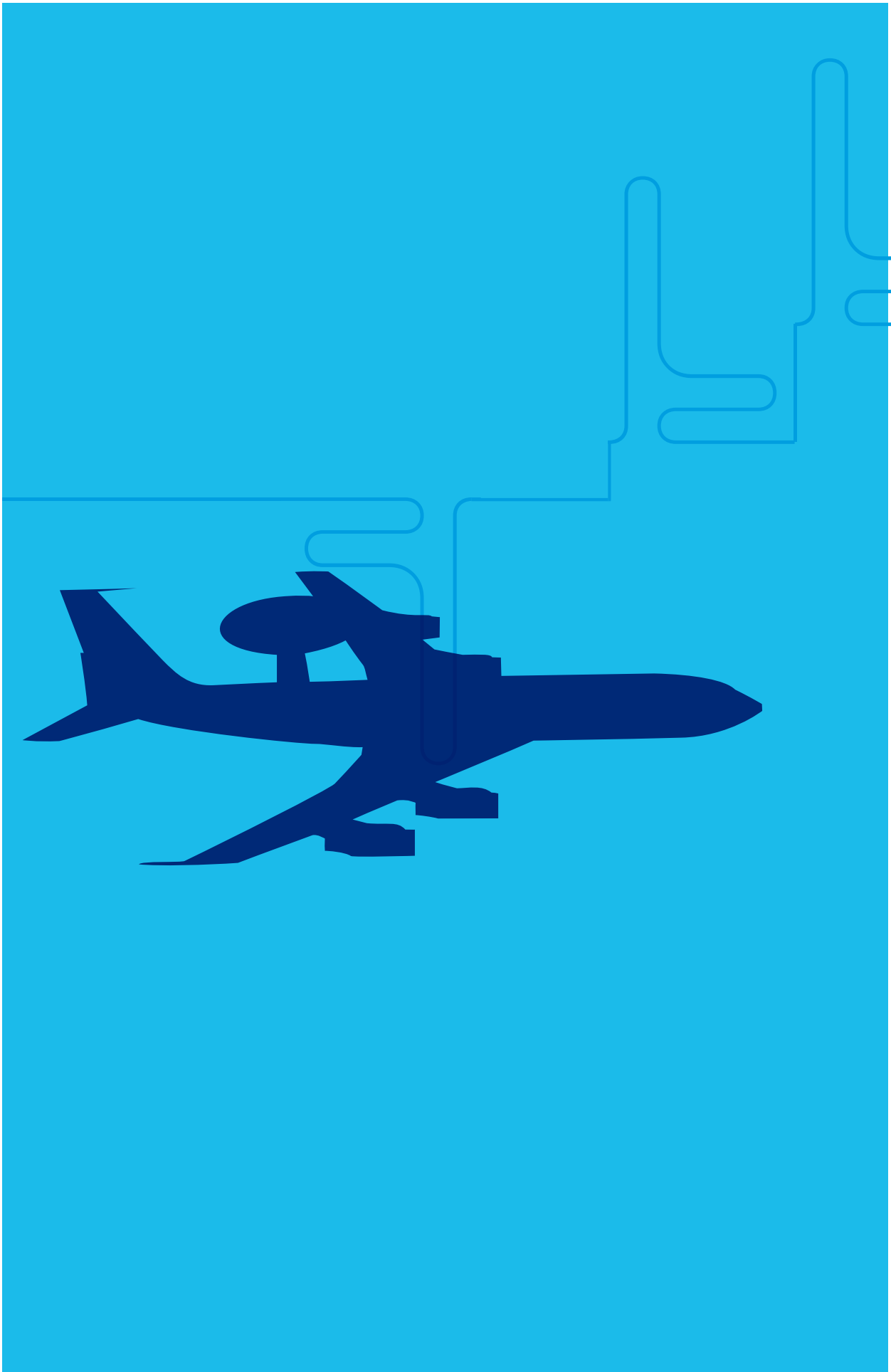
Главно политичко тело за доношење одлука у НАТО-у је Северноатлантски савет који се, на амбасадорском нивоу, окупља једном седмично. Такође постоје и редовни састанци Савета на нивоу министара спољних послова, министара одбране, а повремено и председника држава и влада. Северноатлантски савет, заједно са два тела која се такође баве одбраном – Комитет за планирање одбране и Група за нуклеарно планирање – су на челу комплексног система комитета. У овом систему Војни комитет је одговоран за пружање војних савета овим трима телима, а тај комитет и даје смернице стратешким командама о војним питањима. Као такав, он има посебан статус као виши војни ауторитет у НАТО-у.

На челу НАТО-а је Генерални секретар који се поставља на период од око четири године.

Он или она су старији или више ранжирани међународни политички лидери из једне од земаља чланица. Генерални секретар председава састанцима Североатлантског савета и других важних тела у оквиру НАТО-а, и помаже да се дође до опште сагласности односно консензуса међу чланицама. У руковођењу свакодневним активностима Алијансе њу или њега подржава међународно особље састављено од стручњака и званичника из свих земаља чланица НАТО-а.

НАТО нема своје сопствене оружане снаге. Већина снага која је на располагању НАТО-у остаје у потпуности под националном командом и контролом док им земље чланице не доделе неки од задатака почев од колективне одбране до нових мисија као што је одржавање мира. Укратко, НАТО је форум који спаја земље које су спремне да интегришу своје снаге и да се ангажују у мултинационалне активности током датог периода. Политичка и војна структура НАТО-а обезбеђује све услове како би се унапред планирало све што је неопходно да би се националним снагама обезбедило да извршавају своје задатке, као и све организационе аранжмане неопходне за заједничку команду, контролу, обуку и вежбе.





---

## У будућности

У почетку је она била креација ере Хладног рата, а након нестанка поделе Европе Алијанса је подузела нове и фундаменталне задатке. Отворила се према источној Европи, поздрављајући нове чланице и стварајући мрежу партнерства које допире и до централне Азије. Алијанса је такође ангажована у операцијама руковођења кризама како би савладала насиље које узрокују регионални и етнички конфликти у Европи а, од недавно, и изван евроатлантског региона.

Показало се да је свет након Хладног још комплексније безбедносно окружење – постављени тренд који се, изгледа, наставља у 21. веку. Стратешки концепт Алијансе договорен 1999. је предвидео велики број

претњи и изазова за ово безбедносно окружење.

Од терористичких напада 11. септембра 2001. Алијанса поново поставља у средиште своје напоре да се прилагоди реалности асиметричних претњи. Она усваја шири и амбициознији приступ безбедности додатним продубљавањем и проширивањем својих партнерстава, модернизовањем својих снага и пружањем помоћи у кризним подручјима која су нова за Организацију. Укратко, она убрзава своју трансформацију како би развила нове политичке односе и снажније оперативне могућности за реаговање на растуће глобализован и све изазовнији свет, а све то ради одбрамбене моћи земаља чланица, мира и сигурности.



ЗАЈЕДНО ЗА БЕЗБЕДНОСТ

